

УДК 37.001.4

**INTERCULTURAL COMPETENCE AS A COMPONENT OF
PERSONALITY DEVELOPMENT : THEORETICAL ASPECT**
**МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Luchkevych V.V. / Лучкевич В.В.*c.p.s., as.prof. / к.п .н., доц.*

ORCID: 0000-0002-3363-7791

*Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, I. Franko, 24, 82100**Дрогобицький державний педагогічний університет**імені Івана Франка, І. Франка, 24, 82100***Vaidych T. V./ Вайдич Т. В.***Master of Philology, senior lecturer/ Магістр філології, ст. викл.*

ORCID: 0000-0002-7883-721X

*Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education,**Kossuth square, 6.90200 Berehovo**Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II,**площа Кошута, 6, 90202 Берегово*

Анотація. У статті проаналізовано поняття «міжкультурна компетентність» та її роль у міжкультурній взаємодії. Особливу роль звернено на особовості авторських інтерпретацій цього поняття. Розкрито етапи формування міжкультурної компетентності особистості відповідно до її персонального сприйняття іншої мови і культури.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, діалог культур, формування особистості, культурне розмаїття, іноземна мова.

Вступ.

В умовах посилення глобалізаційних процесів, зокрема в науці й освіті, міжкультурна взаємодія набуває вагомого значення, відкриваючи перспективи як для студентської молоді, так і для педагогів та науковців різних країн. Крім цього, інформатизація суспільства посилює інтеграційні процеси, що виявляються у постійних контактах з представниками різних культур. У цьому ракурсі слід підкреслити, що нерозуміння культурних особливостей інших народів, відмінне сприйняття світу через різні культурні традиції та суспільно-історичні чинники може ускладнити спілкування. Відтак, цілком логічним є теза про те, що безпосередні контакти з носіями різних мов і культур підсилюють важливе значення міжкультурної компетентності задля досягнення успіху у цих міжкультурних взаємодіях.

Міжкультурна компетентність дозволяє особистості швидко адаптуватися до різних комунікативних ситуацій, ефективно здійснювати міжкультурний діалог з різними мовцями з одного боку, а з іншого – сприяє формуванню толерантного ставлення, поваги й емпатії до інших народів. Водночас міжкультурна компетентність покликана вибудовувати конструктивну взаємодію між представниками і різних культур, і субкультур у певних часових рамках. Усе вище перелічене підсилює актуальність вивчення обраної проблеми.

Питання теоретичного підґрунтя міжкультурної компетентності та особливостей її формування на різних етапах розвитку особистості стали предметом дослідження В. Апалькова, Ф. Бацевича, О. Василькова [1], Д. Костенка, О. Леонтович, В. Лучкевич [1; 2], І. Плужник, В. Сафонові та ін. Поміж зарубіжних науковців виділимо праці А. Бартель-Радік (A. Bartel-Radic) [7], Дж. Блека (J. Black), Т. Дюран (T. Durand), К. Наппа (K. Knapp) [11], Е. Петерсона (E. Peterson), П. П'єрра (P. Pierre) [13], А. Фантіні (A. Fantini) та ін. На основі аналізу праць зазначених науковців, можемо стверджувати, що міжкультурна компетентність безпосередньо пов'язана із комунікативною та соціокультурною компетентностями мовної особистості. Разом з цим, вона є впливає на процес становлення висококваліфікованого фахівця у сучасному світі, оскільки є органічною складовою його професійних якостей.

Основний виклад матеріалу.

На думку багатьох дослідників [2; 5; 7; 10; 11], джерелом вивчення міжкультурної компетентності стали спостереження щодо культурних позамовних відмінностей, які спотворювали класичні моделі міжособистісного спілкування представників різних народів [7, с. 12]. Зокрема йдеться про інтерпретацію одержаного повідомлення відповідно до своїх власних культурних кодів, що змінює зміст початкового повідомлення.

Водночас міжкультурна компетентність розглядається різними науками як індивідуальна компетентність, що визначається особистими цілями та відповідним контекстом. Для нашого дослідження важливими є вивчення міжкультурної компетентності у таких суміжних науках, як лінгвістика, педагогіка, психологія.

Так, у лінгвістиці згадана компетентність визначається як здатність продукувати повідомлення, що протиставляється її продуктивності, з огляду ефективного використання у конкретних соціо-комунікативних ситуаціях [6, с. 34-36]. Відтак, складовими міжкультурної компетентності є: лінгвістичні знання, уміння та мета знання, які охоплюють лінгвокраєзнавчий та соціальний контексти мовленнєвої ситуації.

Міжкультурна компетентність крізь призму психології доволі часто трактується в контексті аналізу трьох основних її складових: а) когнітивних (визнання різних норм, цінностей і звичаїв інших народів; розуміння соціальних відносин усередині власного соціуму; усвідомлення відмінностей та нюансів у словесному та невербальному спілкуванні); б) емоційних / психологічних (співпереживання, ризик, готовність до навчання, усвідомлення себе); в) соціальних (активне слухання співрозмовника, бажання вдосконалювати власну поведінку та культуру мовлення, прихильність до інших культур та субкультур) [12]. Як видно, у психології акцент робиться на ціннісно-емоційну сферу особистості при формування згаданої вище компетентності.

З точки зору педагогічних наук, міжкультурна компетентність індивіда сприяє «налагодженню комунікації між представниками різних культур у власній країні необхідно формувати міжкультурну компетенцію. Саме сукупність таких професійних якостей, як теоретичні знання щодо

національних культур і моделей виховання; психологічні особливості особистості (відвертість, гнучкість, терпимість, готовність працювати з представниками інших культур); знання іноземної мови допоможуть індивіду легше пристосуватися до іншомовного культурного середовища та зрозуміти національну самобутність співрозмовника» [4, с. 70]. З цього твердження робимо висновок про домінуючу роль когнітивного компоненту у формуванні міжкультурної компетентності відповідно до педагогічного аспекту дослідження нашої проблеми. Завдяки індивідуальним когнітивним процесам відбувається професійне зростання особистості, розширення його знань та умінь, ефективне збільшення професійної продуктивності.

Водночас, багатьма науковцями міжкультурна компетентність аналізується й деталізується відповідно до власного специфічного предмета дослідження. Відтак можна простежити певні відмінності в інтерпретації цього поняття різними науковцями. У таблиці 1 узагальнено основні авторські визначення поняття «міжкультурна компетентність» відповідно до хронологічного принципу.

З проаналізованих дефініцій можемо зробити висновок, що міжкультурна компетентність є складним багатоаспектним процесом, що забезпечує ефективну міжкультурну взаємодію між представниками різних культур, в основі якої є знання про мову й культуру, відмінну від власної, здатність адекватної інтерпретації та відповідної реакції особистості у міжкультурному діалозі.

Утім, слід підкреслити, що підготовка до діалогу культур найчастіше відбувається у процесі вивчення іноземної мови. Адже саме мова віддзеркалює національний менталітет, допомагає зрозуміти норми і спосіб життя представників інших культур, їхню історію, звичаї, традиції [3, с. 133]. У цьому ракурсі мовленнєва і соціокультурна компетентності тісно переплітаються із міжкультурною, розширюючи й деталізуючи її поняттєвий апарат, сприяють переходу від загально, більш теоретичного розуміння цієї категорії до більш вужчого «персоналізованого» сприйняття. Тому, на нашу думку, міжкультурна компетентність – це багатовимірний і, водночас, системний концепт, що вибудовується через критичне розуміння й осмислення власної культури та усвідомлення різноманітності культур у процесі навчання і виховання. Таким чином, навчальний процес відіграє пріоритетну роль у формуванні міжкультурної компетентності особистості, головну під час засвоєння дисциплін гуманітарного циклу.

Зазначимо, що формування міжкультурної компетентності відбувається кількома етапами. Поміж головних слід назвати наступні (у висхідному порядку): *заперечення* (культурної різниці); *захист* (власних культурних надбань, при чому культурні відмінності розглядаються як загроза); *мінімізація* (культурних відмінностей), *прийняття*, *адаптація* (дуже швидка), *інтеграція* (побудова полікультурної ідентичності) [9]. Виходячи з цього, можна стверджувати, що формування міжкультурної компетентності базується на зіставленні конкретних ситуацій, але які стосуються різних культурних особливостей. При цьому важливого значення набуває не вивчення конкретної

норми поведінки чи традиції, а усвідомлення цінності інших культур задля кращого розуміння поведінки людей інших культур.

Таблиця 1

Авторські визначення поняття «міжкультурна компетентність»

Автор	Визначення
D. E. Bender (1996) [8]	Міжкультурна компетентність вимагає критичного усвідомлення відмінних характеристик іншої культури й мови від рідних мовцеві
Л. Корнєєва (2004) [2]	Міжкультурна компетентність має у своїй основі повагу іншої культури, розуміння мовних та екстралінгвістичних факторів, що впливають на сприйняття, мислення, оцінку і дії обох співрозмовників і, виходячи з цього їх вміння будувати нову схему взаємодії.
Friedman & Berthoin-Antal (2005) [10]	Міжкультурна компетентність передбачає здатність досліджувати власний (культурний) репертуар та активно будувати відповідну стратегію дій.
К. Knapp (2005) [11]	Міжкультурна компетентність загалом складається з комплексу аналітичних-стратегічних навичок, які розширюють спектр інтерпретації та дії особистості у міжособистісної взаємодії з представниками інших культур
О. Садохін (2007) [5]	Міжкультурна компетентність – комплекс знань і умінь, що дозволяють індивіду в процесі міжкультурної комунікації адекватно оцінювати комунікативну ситуацію, ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби, втілювати в практику комунікативні наміри і перевіряти результати комунікації за допомогою зворотного зв'язку
P. Pierre (2008) [13]	Міжкультурна компетентність передбачає оволодіння індивідом певною сукупністю знань про культуру країни мови, що вивчається, що забезпечують культурну взаємодію
A. Bartel-Radic (2009) [7]	здатність розуміти особливості ситуації міжкультурної взаємодії та пристосуватися до цієї специфіки, щоб вибудувати таку стратегію поведінки, яка б дозволяла коректно інтерпретувати передане повідомлення
О. Василькова (2012) [1]	Міжкультурна компетентність – комплексна категорія, структура якої складається з лінгвістичного, когнітивного і афективного компонентів, у якій визначальну роль відіграє лінгвістична складова як основа міжкультурного діалогу

Висновки.

Не дивлячись на зростаючу роль міжкультурної компетентності особистості у сучасному світі, на сьогоднішній день не існує єдиного визначення цього поняття. Ми прослідкували деякі спільні риси у дефініціях поняття «міжкультурна компетентність», як-то критичне усвідомлення особистістю відмінних характеристик іншої культури, комплекс знань і умінь, що сприяють налагодженню міжкультурного діалогу. Проте відмінності у тлумаченні цього поняття залежать від приналежності дослідників до певної наукової галузі та їхнього вужчого кола дослідження задля виявлення специфічних рис її формування, функціонування й практичного застосування у конкретних умовах.

Література:

1. Василькова О. В. Межкультурная компетенция как составляющая образовательной компетенции студентов неязыкового вуза. *Формирование иноязычных компетенций у студентов неязыковых вузов: материалы межрегион. науч.-практ. конф. 18-19 апреля 2012. Ижевск, 2012. С.13–17.*
2. Корнеева Л. И. Межкультурная компетенция как условие успешной профессиональной деятельности российских менеджеров. *Вестник УГТУ-УПИ. 2004. № 10. . 54–63.*
3. Лучкевич В. В. Особливості формування міжкультурної компетенції під час навчання іноземної мови. *Збірник наукових праць молодих учених ДДПУ ім. І.Франка. 2012. Вип. 1. С. 131 – 137. URL : http://dspu.edu.ua/sites/youngsc/AQGS/2012_1/23.pdf*
4. Лучкевич В. Формування лінгвокультурологічної компетенції учнів на уроках іноземної мови. *Молодь і ринок. 2013. № 5. С. 69-72. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2013_5_14.*
5. Садохин А. П. Межкультурная компетентность: понятие, структура, пути формирования. *Социальные коммуникации. 2007. Том X. №1. URL : <http://www.twirpx.com/file/678095/>*
6. Aubret J., Gilbert P. Pigeyre F. *Savoir et pouvoir. Les compétences en question. Paris : Presses Universitaires de France, 1993. 222 p.*
7. Bartel-Radic A. La compétence interculturelle : état de l'art et perspectives. *Management international. 2009. Vol. 13, № 4, P. 11-26. URL : <http://id.erudit.org/iderudit/038582ar>*
8. Bender D. E. Intercultural Competence as a Competitive Advantage. *HSMIAI Marketing Review. 1996, Winter.. P. 8 – 15.*
9. Bennett M.J. Towards ethnorelativism: A developmental model of intercultural sensitivity. *Cross-cultural orientation: New conceptualizations and applications. New York : University Press of America, 1986. P. 27-70.*
10. Friedman V. J. Berthoin-Antal A. Negotiating Reality: A Theory of Action Approach to Intercultural Competence. *Management Learning. 2005. Vol. 36, № 1, P. 69-86.*
11. Knapp K. Intercultural Communication in EESE. URL : <http://www.cs.uu.nl/docs/vakken/bci/programma/intercult.html>

12. Nouveaux regards sur la gestion des compétences. / Sous direction Ch. Defélix, A. Klarsfeld, E. Oiry. Paris : AGRH, 2006. 265 p.

13. Pierre P. Le gestionnaire international. *Gestion en contexte interculturel*. Québec : Pultéluq, 2008. P. 207-251.

Abstract. *The article deals with the concept of “intercultural competence” and its role in intercultural interaction. A special role is paid to the peculiarities of the authors’ interpretations of this concept. The stages of formation of the individual intercultural competence in accordance with his personal perception of another language and culture have been revealed.*

Key words: *intercultural competence, dialogue of cultures, personality development, cultural diversity, foreign language.*